

Lausunto luonnoksesta ympäristöministeriön asetukseksi yhteentoimivassa tietomallimuodossa laadittujen kaavojen kaavamääräysten ja kaavakohteiden esitystavasta

Maakuntahallitus 20.11.2023 § 148
187/03.00/2023

Ympäristöministeriö pyytää lausuntoa luonnoksesta ympäristöministeriön asetukseksi yhteentoimivassa tietomallimuodossa laadittujen kaavojen kaavamääräysten ja kaavakohteiden esitystavasta 30.11.2023 mennessä lausuntopalvelu.fi:ssä julkaistuun lausuntopyyntöön.

Maankäyttö- ja rakennuslaissa (132/1999) on nykyisin säädetty kaavan esitystavasta siten, että kaavaa esitetään kartalla ja kaavaan kuuluvat myös kaavamerkinnot ja -määräykset. 1.1.2024 voimaan tulevan maankäyttö- ja rakennuslain muutoksen mukaan kaavat laaditaan valtakunnallisesti yhteentoimivassa tietomallimuodossa. Tämä muuttaa kaavan sisällön ja esitystavan määrittelyä siten, että 1.1.2024 alkaen kaavat koostuvat kaavakohteista ja -määräyksistä. Maankäyttö- ja rakennuslain 29, 40 ja 55 §:n mukaan ympäristöministeriön asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä yhteentoimivasta tietomallimuodosta sekä kaavakohteiden ja -määräysten vakiomuotoisesta esitystavasta.

Ympäristöministeriön asetuksella on tarkoitus säätää tietomallimuodossa laadittavan kaavan tekniset vaatimukset, joilla varmistetaan koneluettavien kaavatietojen yhteentoimivuus sekä kaavamääräysten ja kaavakohteiden vakiomuotoinen esitystapa. Lisäksi kaavoissa käytettävistä merkinnöistä annetun ympäristöministeriön asetuksen korvaamisella uudella asetuksella varmistettaisiin, että tietomallimuotoisesti laadituissa kaavoissa käytetään kaavakohteiden ja kaavamääräysten visualisoinnissa kansallisesti yhteneväistä kuvaustekniikkaa.

Lausuntopyyntö lausuntopalvelu.fi:ssä:

<https://www.lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/Participation?proposalId=afd9423-2449-44a0-804c-21820f3fd81f>

Ympäristöministeriön asetusluonnos:

<https://www.lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/DownloadProposalAttachment?proposalId=afda9423-2449-44a0-804c-21820f3fd81f&attachmentId=21177>

Valmistelijat	Erityisasiantuntijat Mari Lång-Kauppi p. 044 371 9437 ja Niklas Pappinen p. 044 077 3472
Esittelijä	Maakuntajohtaja Niina Pautola-Mol
Päätösehdotus	Maakuntahallitus päättää antaa seuraavan lausunnon: ”Huomiot asetusluonnoksen 1 §:stä ja liitteistä 1–3 (Kaavamääräyslaji -koodisto, Kaavamääräyksen lisätiedon laji -koodisto, Yleiskaavan oikeusvaikutukset -koodisto).

- Asetusluonnoksesta tai sen liitteistä ei tule selkeästi ilmi voidaanko kaikkia Kaavamääräyslaji-koodiston ja Kaavamääräyksen lisätiedon laji -koodiston koodeja käyttää kaikilla kaavatasoilla. Nykymuotoisena asetus ja sen liitteet antavat ristiriitaisen kuvan, jossa asetuksen 1 § ja liitteet 1 ja 2 on tulkittavissa siten, että kaikki koodit ovat käytettävissä kaikilla kaavatasoilla, kun taas asetuksen 2 § ja liite 4 osoittaa esim. maakuntakaavatasolle vain tietyn, nykymuodossaan riittämättömän, määrän kaavamääräysten esitystapoja.
- Tietomalli tai siihen liittyvien koodistojen ja asetuksen joustamattomuus ei saa muodostua yhdenkään kaavaprosessin etenemisen esteeksi tai rajoittaa suunnittelua.
- Erityisesti liitteisiin 1 ja 2 tarpeen tehdä täydennyksiä ennen asetuksen voimaantuloa. Esimerkiksi kaavamääräyslaji Muu tarvitaan, jotta mahdolliset kaavan kaavamääräykset, joita ei nykyisillä Kaavamääräyslaji tai Kaavamääräyksen lisätiedon laji -koodistoilla voida toteuttaa, eivät estä kaavaprosessin etenemistä tai kaavan voimaantuloa.
- Liitteisiin 1 ja 2 tulee olla mahdollista lisätä Kaavamääräyslaji- tai Kaavamääräyksen lisätiedon laji -koodeja nopealla ja joustavalla tavalla asetuksen voimaantulon jälkeen.

Huomiot asetusluonnoksen 2 §:ssä esitettyyn vaatimukseen siitä, että kaavassa on noudatettava liitteen 4 (Kaavamääräysten ja kaavakohteiden esitystapa) mukaista vakiomuotoista kaavamääräyksen ja kaavakohteen esitystapaa ja kaavamääräyksen otsikointia.

- Uudistuksessa tavoiteltavalla koneluettavuudella ei ole mitään tekemistä kaavan esitystavan kanssa ja onkin kyseenalaista, että kaavojen yhtenäistä esitystapaa ollaan säätämässä asetuksella, joka on mahdollisimman jäykkä ja joustamaton instrumentti jatkuvasti muutoksessa olevan ja tulevaisuuden maankäyttöä yhteensovittavan kaavoituksen ohjaamiseen. Maakuntien liittojen yhteisessä HAME-työssä hyväksi havaittu joustava toimintatapa on mahdollistanut maakuntakaavojen yhtenäisen esitystavan lisäksi alueiden omiin tarpeisiin soveltuvat esitystavat. Tämä toimintatapa tulee ottaa pohjaksi tukemaan kaavojen yhtenäistä esitystapaa sekä kunkin maakunnan tai kunnan alueellisia tarpeita kaavan esitystavasta.
- Kaavojen rakenteellisen tietomallin mukaisen yhtenäisyyden tulee olla riittävä lähtökohta kaavojen yhdenmukaisuudelle. Yhdenmukainen, yhdessä sovittu ja joustavasti muokattava esitystapa voi olla olemassa, mutta kaavan yhdenmukaisesta esitystavasta ei tule säätää asetuksella.
- Asetusluonnoksen 2 § on ristiriidassa tällä hetkellä rakennetun ympäristön tietojärjestelmästä annettujen esitysten ja ohjeiden kanssa, jossa rakennetun ympäristön tietojärjestelmään tulisi toimittaa koneluettavan tietomallimuotoisen kaava-aineiston lisäksi GeoTIFF -muotoinen kuva esim. maakuntavaltuustossa maakunnan omalla esitystavalla hyväksytystä maakuntakaavasta.

Huomiot liitteessä 4 (Kaavamääräysten ja kaavakohteiden esitystapa) esitettyihin kaavamääräysten ja kaavakohteiden esitystapoihin.

- Kaavakohteiden esitystapaa ei tule säädellä asetuksella.
- Kaavakartassa tulisi aina tavoitella mahdollisimman selkeää ja ihmiselle helppolukuista ilmiä. Tähän päästään, kun huolehditaan eri symbolien

mahdollisimman suuresta kontrastista suhteessa toisiin kaavamerkintöihin. Tällöin on oltava mahdollisuus käyttää laajaa väripalettia, erilaisia rasteritäyttöjä, viivan paksuuksia, viivatyylejä ja erilaisia pistesymboleja.

- Liitteestä 4 puuttuu lukuisia jo nykyisissä maakuntakaavoissa osoitettuja merkintöjä. Lisäksi asetusluonnoksesta tai sen liitteistä ei selkeästi tule ilmi, ja ne ovat ristiriidassa sen suhteen, että voidaanko esitystapoja käyttää ristiin eri kaavatasoilla (esim. liitteen 4 yleiskaavan esitystapoja maakuntakaavoissa).

- On erittäin kyseenalaista, miksi laajassa sidosryhmäyhteistyössä maakuntakaavoituksen asiantuntijoiden kanssa laadittua Maakuntakaavan kaavamääräyskokoelma -hankkeen tuloksia ei ole huomioitu lainkaan asetusluonnoksessa tai sen liitteissä. Kyseisen hankkeen työssä huomioitiin erityisesti vuodesta 2015 lähtien HAME-tietomallin kehitystyössä luodut maakuntakaavan esitystavat. Asetuksessa tulee ehdottomasti huomioida HAME-työssä kehitetyt esitystavat maakuntakaavoille.

Huomiot liitteessä 4 (Kaavamääräysten ja kaavakohteiden esitystapa) esitettyihin kaavamääräyskoodien yhdistelmiin ja kaavamääräyksen muodostamisen periaatteisiin liittyen.

- Muodostamisperiaate on hyvä, mutta sen käyttökelpoisuus edellyttää sitä, että mahdollisimman monet yhdistelmät vastaavat erilaisiin tarpeisiin ja tilanteisiin ja, että nämä on huomioitu sekä tietokantamallissa että esitystavoissa.

- Liitteiden 1 ja 2 koodistot mahdollistavat lukemattomien eri kaavamääräisyhdistelmien muodostamisen, mutta esitystapa (liite 4) näyttäisi rajoittavan näiden yhdistelmien käyttöä mm. maakuntakaavoituksessa. Nykyinen asetusluonnos ja sen liitteet herättävätkin kysymyksen, että rajoittaako liitteessä 4 määritelty esitystavat monipuolisen Kaavamääräyslaji sekä Kaavamääräyslajin lisätieto (liitteet 1 ja 2) koodistojen hyödyntämisen. Esimerkki: Onko mahdollista valita Kaavamääräyslajiksi koodi Taajamatoimintojen alue sekä Kaavamääräyksen lisätiedon lajiksi koodi Reservialue, kun tällaiselle kaavamääräisyhdistelmälle ei ole määritelty liitteessä 4 esitystapaa maakuntakaavalle?

- Tulee olla mahdollista hyödyntää Kaavamääräyslaji sekä Kaavamääräyslajin lisätieto (Liitteet 1 ja 2) koodistoja erilaisille geometrioille (alue, piste, viiva). Liitteessä 4 ei saa säätää rajoituksia eri kaavamääräisyhdistelmille tai geometrioille, joissa niitä voidaan käyttää.

Yleiset huomiot liitteestä 4 (Kaavamääräysten ja kaavakohteiden esitystapa).

- Merkintöjen yhtenäistä esitystapaa ei tule säätää asetuksella. Liitteen 4 esitystavat ja asetusluonnoksen 2 § ovat ristiriidassa asetusluonnoksen 1 §:n ja siihen liittyvien liitteiden 1 ja 2 kanssa.

- Liitteen 4 esitystavat antavat suppeat mahdollisuudet kehittää maakuntakaavan kaavamääräyksiä, ja ne soveltuvat huonosti maakuntakaavan strategiaan kaavamääräyksiin. Esitystapoja tulee olla mahdollista muuttaa nopeasti suunnittelun tarpeisiin joustavalla tavalla asetuksen voimaantumisen jälkeen.

Yleiset huomiot luonnoksesta ympäristöministeriön asetukseksi yhteen toimivassa tietomallimuodossa laadittavien kaavojen kaavamääräysten ja kaavakohteiden esitystavasta.

- Lähtökohtaisesti näemme hyvänä ja tärkeänä rakenteellisesti yhtenäisen ja valtakunnallisesti määritellyn tietomallin mukaisen kaavoituksen ja että tietomalliin pohjautuvalla kaavoituksella on monia hyötyjä ja aineiston yhtenäisyyden parantuessa monet prosessit tehostuvat.
- Ihmisluettavuutta ei saa kuitenkaan alistaa koneluettavuudelle. Kaavan ulkoasuun ei saa tehdä selkeyttä ja informatiivisuutta heikentäviä ratkaisuja koneluettavuuden tai yhtenäisyyden tavoittelun nimissä.

Muut mahdolliset huomiot.

- Asetuksessa ei ole riittävällä tavalla huomioitu laadukasta suunnittelua, johon kuuluvat myös paikalliset tarpeet mm. erilaisille kaavamääräyksille ja niiden esitystavoille.
- Asetuksen valmistelussa on noudatettu huonoa etenemisjärjestystä, jossa ensin annetaan asetus ja tämän jälkeen vasta testataan rakennetun ympäristön tietojärjestelmää ja esitystapojen toimivuutta eri kaavatasoilla. Asetusta ei tule hyväksyä ennen kuin siinä säädettyjä esitystapoja on testattu käytännössä.
- Asetuksessa ei ole huomioitu kansalliseen turvallisuuteen liittyvien kriittisten infrastruktuurien esittämiseen mahdollisesti liittyviä rajoitteita.”

Päätös

Ehdotus hyväksyttiin.